

ВІДГУК

на творчий мистецький проєкт

ХМИЛЮКА ТАРАСА ВАСИЛЬОВИЧА

**«„Messa-memoria” М. Попова та „Урочиста меса” О. Польового
в контексті оновлення сучасної української духовної музики»,**

поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва

з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво»

спеціальність 025 – «Музичне мистецтво»

Сучасна українська хорова музика – одна з найяскравіших сторінок національної музичної творчості, в якій уособлені важливі риси української ментальності та світовідчуття, вписані у західноєвропейський та загальносвітовий контекст. Серед особливостей української хорової музичної творчості можна назвати пошук композиторами власної ідентичності на тлі відкристалізованих у ході багатівкової практики жанрових традицій європейської хорової музики. Асиміляція українськими авторами надбань західних колег у рамках хорової творчості призводить до необхідності удосконалення та інколи модифікації виконавської стратегії, що значним чином впливає на результативність процесу музично-виконавської творчості.

В цьому аспекті дослідження музичних особливостей хорових творів сучасних українських композиторів у теоретичному та практичному аспектах вбачається актуальним та продуктивним. Вивчення ж творів М. Попова та О. Польового в контексті оновлення сучасної української духовної музики представляє значний музикознавчий інтерес. Запропоноване публічне представлення творчої мистецької складової та наукове обґрунтування мистецького проєкту Тараса Васильовича Хмилюка, в якому «Messa-memoria» М. Попова та «Урочиста меса» О. Польового розглядаються в широкій панорамі проблеми жанрово-стильового оновлення сучасної духовної музики, вбачається перспективним у напрямку дослідження смислового та музичного шарів композиторського тексту й пошуку адекватних шляхів виконавського прочитання. Така дослідницька стратегія видається також і практично цінною для хормейстерів-інтерпретаторів, які стикаються із необхідністю адаптації музичних текстів оригінальних творів для різних виконавських складів.

У сучасному мистецтвознавстві особливо актуальним є вивчення і надання об'єктивної оцінки феноменам національної культури. Жанр меси у творчості українських композиторів ХХ – ХХІ ст., що концентрує багатівковий духовний досвід хорової культури, є унікальним соціокультурним явищем, що, безумовно, заслуговує на спеціальне дослідження – особливо, коли воно здійснюється диригентом-

хормейстером, фахівцем, який глибинно усвідомлює специфіку хорової матерії.

Робота репрезентує принципово важливу дослідницьку стратегію, засновану на синтезі культурологічного, музично-естетичного, текстологічного та виконавського ракурсів дослідження. Такий методологічний підхід підіймає роботу до рівня системно-інтегрованого дослідження. Синергія декількох дослідницьких координат зумовлює концептуальну багатовимірність роботи, що поєднує осягнення жанрової природи меси, визначення її типологічних ознак в українській хоровій музиці, а також специфіки виконавської інтерпретації.

Запропоноване теоретико-методичне обґрунтування проєкту здобувача викристалізувалось в ході виконавської інтерпретації творів у рамках творчого проєкту. Саме тому воно стало результатом поєднання теоретичного та практичного підходів. Інтерпретація авторського тексту базувалася на розумінні хормейстером музичної ідеї композицій та особливостей наявного колективу музикантів, що дозволило в результаті майстерно продемонструвати процес розгортання музичних подій у рамках архітектонічної цілісності двох різних за багатьма параметрами мес сучасних українських авторів, без порушення композиторського задуму, незважаючи на відмінність виконавського складу.

Представлені концертні програми творчого мистецького проєкту Тараса Васильовича Хмилюка у комплексі з науковим обґрунтуванням здійснено вперше (зокрема у такому виконавському складі). Аналітичні нариси та авторські перекладення забезпечують можливість використання творів О. Польового та М. Попова у різноманітних концертних програмах із різними виконавськими складами. Водночас, досвід виконавського прочитання мес двох українських композиторів зафіксований в авторських перекладеннях здобувача. Важливі спостереження щодо виконання цих творів визначають новизну творчого мистецького проєкту в цілому, та наукового обґрунтування зокрема.

Багаторічний досвід практичної роботи з хоровими колективами, досконале знання виконавських можливостей хорових голосів та специфіки тембрового забарвлення хорового звучання, сприяли створенню Т.В. Хмилюком цікавого, високохудожнього перекладення творів. Володіння багатою системою диригентських жестів, точною та виразною хормейстерською термінологією, вміння досконало організувати репетиційний процес, стали запорукою успішної реалізації творчого мистецького проєкту, в якому задіяна півсотня виконавців.

Наукове обґрунтування проєкту складається з двох розділів. У першому розділі здобувач досліджує поняття, що вже давно вкорінилися в музикознавчому дискурсі – літургічна та паралітургічна музика, сакральність, духовність тощо. Розгляд та порівняння цих понять призводить Тараса Васильовича до справедливих висновків про те, що при

збереженні пам'яті різноманітних сакральних жанрів, духовна музика сучасних композиторів демонструє тенденцію до індивідуалізації творчого виявлення.

Зважаючи на ракурс роботи, у підрозділі 1.2 вивчаються підходи різних науковців на проблему осучаснення збережених традицій у рамках жанрів меси та реквієму (зокрема І. Вербицька-Шокот, А. Єфіменко, О. Стаценко). Аналіз статусу жанру меси та реквієму як репрезентативних жанрів західноєвропейської духовної музики в українській композиторській творчості ХХ – ХХІ століть, дозволив здобувачу виділити декілька важливих тенденцій їхнього розвитку, до яких відносяться переважна концертність, використання жанрових цитат, відсутність органу та діалог традицій на фоні вільної творчої ініціативи.

Другий розділ роботи має більш практично-методологічний характер. Увага зосереджена на визначенні особливостей перекладів «Урочистої меси» О. Польового, «Messa-memoria» М. Попова та їх виконавських особливостей. Здобувач робить висновки про переосмислення жанру католицької меси у ХХ столітті, визначаючи «Messa-memoria» М. Попова «месою рефлексійного типу» (за термінологією Г. Падалки), а також відзначає доступність для виконавців її музичної мови, відсутність особливих теситурних та інтонаційних складнощів. Водночас поєднання у перекладенні оригінального тексту вокально-хорових партій з меншим інструментальним складом дозволяє сконцентрувати увагу перш за все на словесній складовій.

Стосовно «Урочистої меси», Т.В. Хмилюк наголошує на технічних труднощах при перекладенні тексту для іншого виконавського складу. Використання мішаного хору з більш широким спектром виконавських можливостей дозволило урізноманітнити звучання оригіналу. Аналіз перекладу меси дозволяє визначити особливості виконавської інтерпретації, в рамках якої підкреслюються переваги оригінального композиторського тексту та вигідно відтіняються моменти жанрово-стильового діалогу на рівні виконавської стратегії як акту співтворчості.

Основні наукові положення, висновки та виконавські рекомендації, викладені в роботі, є результатом самостійних досліджень здобувача та не містять елементів запозичень або плагіату. Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту пройшли апробацію на всеукраїнських конференціях. За темою творчого мистецького проєкту опубліковано статті у наукових виданнях, затверджених МОН України.

За темою творчого мистецького проєкту презентовано наступні творчі заходи, а саме – «Сторінками духовної музики»: концерт-презентація «Урочистої меси» Олега Польового у перекладенні Т.В. Хмилюка (31 травня 2021 року) та майстер-клас «Специфіка роботи над трьома компонентами хорового звучання сучасної меси: фізіологічно-технологічним, технічним та художньо-естетичним» (19 квітня 2022 року).

Представлене наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту відповідає вимогам та містить всі необхідні складові. У вступі визначено актуальність теми дослідження, поставлені мета та завдання, визначено методологічні засади, обґрунтовується новизна та практична значущість отриманих результатів.

Треба відзначити цінність виконавських вказівок щодо особливостей виконання, які спрямовані не тільки на вирішення технічних завдань, а, перш за все, обумовлені стилістичними параметрами творів, що вивчаються. Здобувач на основі власного досвіду робить влучні зауваження та висловлює цінні рекомендації, що засвідчує його професіоналізм.

В процесі реалізації творчої складової мистецького проєкту Т.В. Хмилюк проявив себе як талановитий музикант, що досяг певного рівня професійної зрілості. Здобувачу вдалося подолати всі труднощі, які висунули виконувані твори. Адаптація творів під індивідуальні запити наявного виконавського складу не зменшує їхньої художньої цінності та мистецького впливу, а навпаки, фокусує увагу на текстовій складовій, допомагає зануритися у найглибші смислові шари українських духовних хороших творів ХХІ століття.

Водночас під час ознайомлення з роботою виник ряд питань, які потребують коментарів – уточнення, доповнення або пояснення з боку здобувача:

- 1) Як відомо, один із шляхів європейської музики до експресіонізму та символізму ХХ століття пролягав через духовні жанри. Чи розглядаєте ви прояв символічних тенденцій в українській хоровій месі ХХ і ХХІ століть та якою саме музичною символікою виражаються текстологічні символи у месях М. Попова та О. Польового?
- 2) Яка, на вашу думку, роль органа в «Урочистій месі» О. Польового в оригіналі та у вашому прочитанні? Чи не «змазується» сакральність органного тембру при додатковому навантаженні органної партії?
- 3) Жанр меси досить широко представлений у творчості сучасних українських композиторів. Якими критеріями ви керувалися при виборі матеріалу дослідження?

Підсумовуючи зазначимо, що творчий мистецький проєкт «„Messamotogia” М. Попова та „Урочиста меса” О. Польового в контексті оновлення сучасної української духовної музики» Тараса Васильовича Хмилюка, поданий на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва, з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво», спеціальність 025 – «Музичне мистецтво», виконаний на високому творчому та науковому рівнях, з урахуванням усіх апробаційних заходів і наукового обґрунтування, є актуальним, творчо-оригінальним мистецьким зверненням, що має чітко окреслену творчо-мистецьку значимість,

насамперед, для хорових диригентів, фахівців сфери академічної професійної музичної педагогіки, а також є таким, що відповідає Вимогам пунктів 41 - 47 Постанови Кабінету Міністрів України про Порядок здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтв № 865 від 24.10.2018 та Постанови Кабінету Міністрів України про Зміни до Порядку здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтв № 89 від 12.02.2020 та № 151 від 23.02.2022, які стосуються присудження ступеня доктора мистецтва, а Тарас Васильович Хмилюк заслуговує на присудження освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво», спеціальність 025 – «Музичне мистецтво».

Заслужена артистка України, доцент,
професор і завідувач кафедри
академічного хорового мистецтва
Київського Національного університету
культури і мистецтв

Наталія КРЕЧКО

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри історії та теорії музики
Дніпропетровської академії музики
ім. М. Глінки

Дарина КУПІНА

Підписи Н. Кречко та Д. Купіної підтверджую
Старший інспектор відділу кадрів

Н. Месвинцева